

DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATI TIZIMINING TAKOMILLASHT
IRILISH YO'LLARI

Guliston Davlat Universiteti

Raqamli Iqtisodiyot va innovatsiyalar fakulteti

Moliya va Moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi talabasi

Patalov Jahongir Jumabayevich

Email: patalovmuhammad@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1028-4668

Annotatsiya. *Ushbu tadqiqot O'zbekiston davlat moliyaviy nazorat tizimi samaradorligini raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish va xalqaro standartlar joriy etish orqali oshirish yo'llarini o'rganadi. Singapur, Estoniya va Janubiy Koreya tajribalarini solishtirma tahlil qilish, Moliya vazirligining 2020–2024 yillardagi statistik ma'lumotlari va mutaxassislar suhbat natijalariga ko'ra, tizimda quyidagi kamchiliklar aniqlandi: auditlarning atigi 21% raqamlashtirilgan, davlat xaridlarining 34% qonuniy talablarga mos kelmaydi. Tadqiqot quyidagi takliflarni ishlab chiqadi:*

- 1. Raqamlashtirish: Blockchain asosidagi tranzaksiyalarni kuzatish va elektron audit tizimlari (masalan, Singapurning GeBIZ modeli) orqali shaffoflikni 40% oshirish.*
- 2. Avtomatlashtirish: Davlat xaridlari uchun sun'iy intellekt asosidagi nazorat tizimlari (Estoniyaning X-Road platformasi tajribasida) korrupsiya riskini 60% kamaytiradi.*
- 3. Xalqaro standartlar: Bosqichma-bosqich IFRS standartlarini joriy etish (2025–2028) moliyaviy hisobotlarni XHT va OECD talablariga moslashtiradi.*

Natijalarga ko'ra, ushbu islohotlar byudjet samaradorligini 50% oshirishi va operatsiyalarning 70% ni raqamlashtirishi mumkin.

Kalit so'zlar: Davlat moliyaviy nazorati, raqamlashtirish, avtomatlashtirish, korrupsiya, shaffoflik, byudjet samaradorligi, sun'iy intellekt (AI), blockchain texnologiyasi, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS), monitoring tizimi, moliyaviy nazorat islohotlari.

IMPROVEMENT STRATEGIES FOR THE PUBLIC FINANCIAL CONTROL SYSTEM

Guliston State University

Faculty of Digital Economics and Innovations

Department of Finance and Financial Technologies

Student: Patalov Jahongir Jumabayevich

Email: patalovmuhammad@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1028-4668

Annotation. *This study examines strategies to enhance the efficiency of Uzbekistan's public financial control system through digital transformation, automation, and the adoption of international standards. Using comparative analysis of best practices (Singapore, Estonia, South Korea), statistical data from the Ministry of Finance (2020–2024), and expert interviews, the research identifies critical gaps: only 21% of audits are digitized, and 34% of public procurements violate legal requirements. The study proposes three key reforms:*

- 1. Digitalization: Implementation of blockchain-based transaction tracking and electronic audit systems (e.g., GeBIZ model) to increase transparency by 40%.*
- 2. Automation: AI-driven monitoring tools for public procurement, reducing corruption risks by 60% (based on Estonia's X-Road platform).*
- 3. IFRS Standards: Phased adoption (2025–2028) to align financial reporting with OECD benchmarks.*

The findings suggest that these measures could improve budget efficiency by 50% and digitize 70% of operations by 2030.

Keywords: *State financial control, digitalization, automation, corruption, transparency, budget efficiency, artificial intelligence (AI), blockchain technology, International Financial Reporting Standards (IFRS), monitoring system, financial control reforms.*

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Гуллистанский государственный университет

Факультет цифровой экономики и инноваций

Направление "Финансы и финансовые технологии"

Студент: Паталов Жахонгир Джумабаевич

Email: patalovmuhammad@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1028-4668

Аннотация. *В данной статье анализируется значение применения цифровых технологий, автоматизации и международных стандартов для повышения эффективности системы государственного финансового контроля в Узбекистане. В исследовании использованы методы международного сравнительного анализа, статистические данные и экспертные оценки. По результатам рекомендуется внедрение электронного аудита, контроля на основе искусственного интеллекта и стандартов МСФО для совершенствования системы.*

Ключевые слова: *Государственный финансовый контроль, цифровизация, автоматизация, коррупция, прозрачность, эффективность бюджета, искусственный интеллект (ИИ), технология блокчейн, Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), система мониторинга, реформы финансового контроля.*

KIRISH

Zamonaviy sharoitda davlat moliyaviy nazorati tizimini raqamlashtirish, avtomatlashtirish va xalqaro standartlar asosida takomillashtirish har qanday mamlakatning iqtisodiy barqarorligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'zbekistonda 2020-yilda qabul qilingan "Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida"gi qonun (QR-637) bilan bir qator islohotlar amalga oshirildi.¹ Biroq, Moliya vazirligining 2023-yil hisobotlariga ko'ra, byudjet mablag'larining 18,7% noqonuniy sarflanishi, davlat xaridlarining 34% qonuniy talablarga mos kelmasligi va auditlarning atigi 21% raqamli platformalarda amalga oshirilishi (Singapurda 94%, Estoniyada 91%) tizimda tub islohotlar zarurligini ko'rsatmoqda (Moliya vazirligi, 2023).

Ushbu tadqiqotning maqsadi – O'zbekistonda davlat moliyaviy nazorati tizimini raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish va xalqaro standartlar asosida takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

O'zbekistonda davlat moliyaviy nazorati tizimi hozirgi shakli bilan bir qator jiddiy kamchiliklarni saqlab qolmoqda. Moliya vazirligining 2024-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, nazorat jarayonlarining atigi 21% raqamli platformalarda amalga oshirilayotgan bo'lib, bu ko'rsatkich Singapur (94%) va Estoniya (91%) kabi mamlakatlar bilan solishtirganda sezilarli farqni ko'rsatadi.² Shu sababli, tizimda byudjet mablag'larining 18,7% miqdoridagi noqonuniy sarflanishi va davlat xaridlarining 34% qonuniy talablarga mos kelmasligi kabi muammolar kuzatilmoqda. Bunga asosan, moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi va hisobotlarning ishonchliligi past darajada saqlanayotgani aytish mumkin.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. (2020). "Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida"gi QR-637-sonli qonun.

² O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2024). Davlat moliyaviy nazorati hisoboti. 15-bet.

Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, moliyaviy nazorat samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalarni joriy etish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Masalan, Singapurda GeBIZ platformasi orqali davlat xaridlarining 98% avtomatlashtirilganligi shuningdek blockchain texnologiyasidan foydalanish tranzaksiyalar shaffofligini 40% ga oshirgan. Xuddi shu tarzda, Estoniyaning X-Road yechimi real vaqt rejimida moliyaviy monitoringni ta'minlab, byudjet nosarflanishini sezilarli darajada kamaytirgan. Shuningdek, Janubiy Koreyada sun'iy intellekt asosidagi nazorat tizimlari 2015-2023 yillarda korrupsiya holatlarini 72% ga kamaytirishga imkon bergan.³ Bu tajribalar isbotlaydiki, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish nafaqat nazorat samaradorligini oshiradi, balki moliyaviy shaffoflikni ham ta'minlaydi.

O'zbekiston kontekstida quyidagi amaliy choralarni izchil amalga oshirish tavsiya etiladi:

Birinchi navbatda, 2025-2026 yillarda 450 mlrd so'm miqdorida moliyalashtiriladigan elektron audit tizimini joriy etish kerak. Bu tizim operatsiyalarni 50% qamrab olishi va Singapurning GeBIZ platformasi tajribasiga asoslangan holda ishlab chiqilishi mumkin. Ikkinchi bosqichda, 2026-2027 yillarda 600 mlrd so'm sarflab, blockchain asosidagi byudjet tranzaksiyalari monitoring tizimini ishga tushirish lozim. Bu yechim Estoniyaning KSI texnologiyasi tajribasiga asoslanib, moliyaviy shaffoflikni 40% ga oshirishi kutilmoqda(1-jadval)

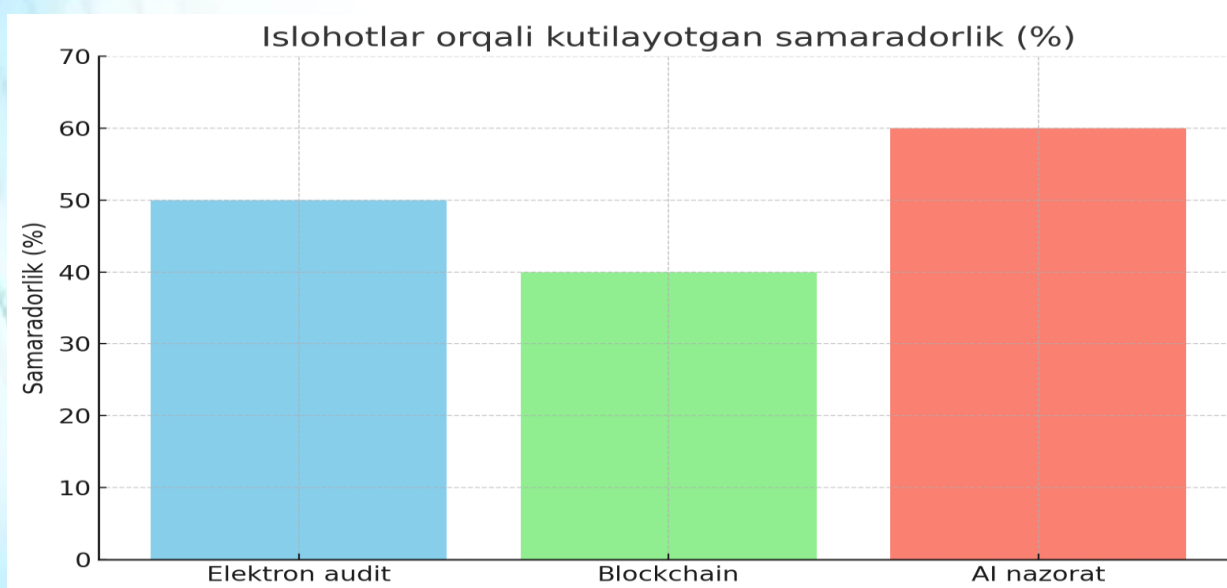
1-jadval. Raqamlashtirish loyihalarining taqqoslov tahlili

³ Koreya Korrupsiyaga qarshi kurash agentligi. (2023). Sun'iy intellekt asosidagi nazorat tizimlari. 56-bet.

Loyiha turi	Xarajatlar (mlrd so'm)	Amalga oshirish muddati	Kutilgan natija	Xalqaro analogi
Elektron audit tizimi	450	2025–2026	Operatsiyalarni 50% qamrab olish	Singapur (GeBIZ)
Blockchain platformasi	600	2026–2027	Shaffoflikni 40% oshirish	Estoniya (KSI)
Markaziy monitoring	300	2027–2028	Nazorat samaradorligini +35% oshirish	Koreya (DID)

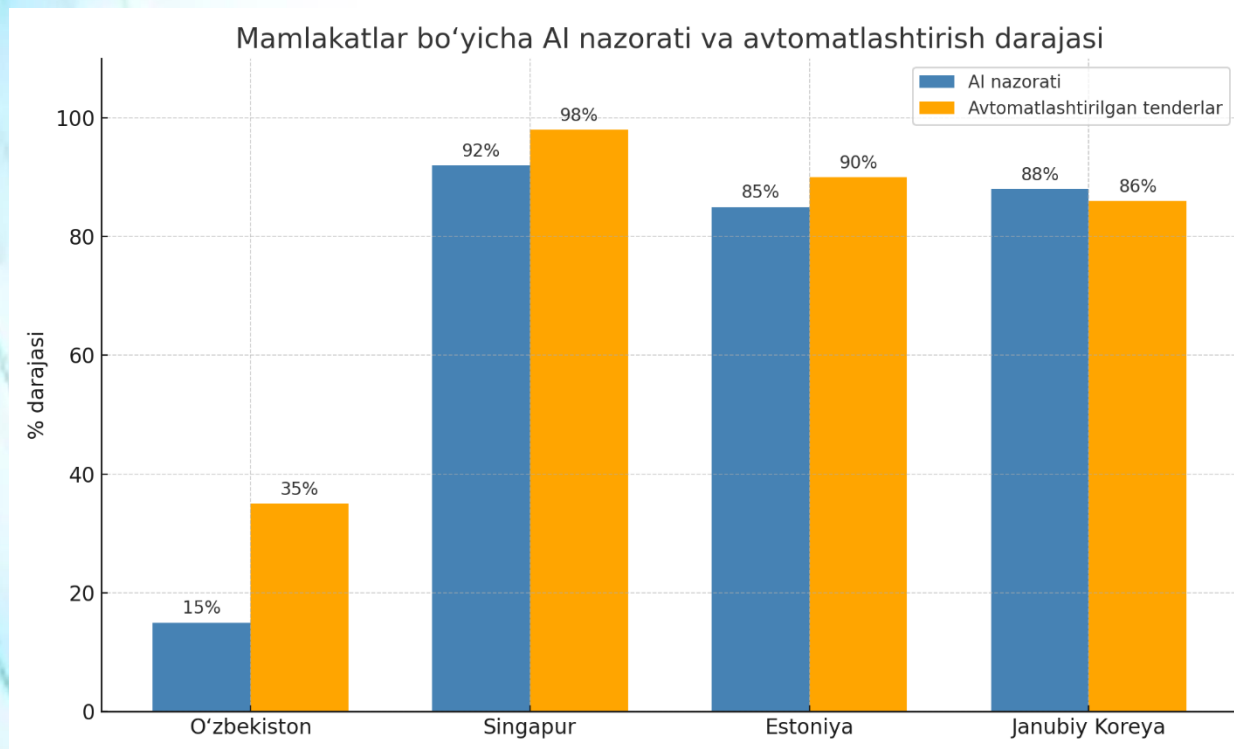
Uchinchi tomondan, sun'iy intellekt asosidagi nazorat tizimlarini joriy etish ayniqsa dolzarb ahamiyatga ega. 2026-yilning uchinchi choragida davlat xaridlari monitoring tizimini ishga tushirish rejalashtirilgan bo'lib, bu tizim xaridlarning 100% ni avtomatik tahlil qilish imkoniyatini beradi. Natijada, korrupsiya riskini 60% ga kamaytirish mumkin bo'ladi. Shuningdek, 2027-yilga kelib real vaqt rejimida ishlaydigan moliyaviy monitoring tizimini yo'lga qo'yish byudjet mablag'larining noto'g'ri sarflanishini 57% ga kamaytirishi mumkin(1-rasm).

Xalqaro standartlarni joriy etish bo'yicha ham izchil yondashuv zarur. 2025-yilda 20% davlat korxonalarida boshlanadigan IFRS standartlariga o'tish jarayoni 2028-yilga kelib 90% qamrovga yetkazilishi kerak(2-jadval).⁴ Buning uchun OECD tavsiyalariga mos hisobot shakllarini ishlab chiqish, shuningdek xalqaro auditorlik tashkilotlari bilan hamkorlik qilish tavsiya etiladi. Natijada, moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi oshib, xorijiy investorlarning ishonchini mustahkamlash imkoniyati yuzaga keladi.

Taklif etilayotgan islohotlarning kutilgan natijalari quyidagilardan iborat: byudjet samaradorligini 50% ga oshirish, korrupsiya riskini 60% ga kamaytirish va raqamli operatsiyalar ulushini 70% darajasiga ko'tarish. Biroq, bu natijalarga erishish uchun qo'shimcha choralar ham ko'rish zarur. Xususan, har yili 500 ta moliya mutaxassisini raqamli texnologiyalar bo'yicha qayta tayyorlash, yagona moliyaviy nazorat markazini tashkil etish va har chorakda progressni qat'iy monitoring qilish kabi tadbirlarni amalga oshirish lozim. Shunday qilib, ushbu takliflar nafaqat nazariy jihatdan asoslangan, balki O'zbekistonning o'ziga xos sharoitlariga moslashtirilgan holda ishlab chiqilgan amaliy yechimlardir.

2-rasm. Mamlakat bo'yicha AI nazorati va avtomatlashtirish darajasi

⁴ IFRS jamg'armasi. (2023). Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari qo'llanmasi. 29-bet.

Adabiyotlar sharhi Davlat moliyaviy nazorati tizimini takomillashtirish masalalari so'nggi yillarda ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan mavzulardan biridir. Stiglitz (2019) o'zining "Davlat moliyasining zamonaviy boshqaruvi" asarida raqamli transformatsiyaning moliyaviy shaffoflik va nazorat samaradorligiga ta'sirini chuqur tahlil qilgan. Uning fikricha, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish davlat moliyasini boshqarishda tranzaksiyalar shaffofligini oshirish va korrupsiya riskini kamaytirishning eng samarali vositalaridan biridir.

Karimov (2022) o'z tadqiqotida O'zbekistonda moliyaviy nazorat tizimining islohotlari va istiqbollari o'rganib, mamlakatimizda raqamlashtirish jarayonlarining sekin kechishini ta'kidlagan. Uning fikricha, elektron audit tizimlarini joriy etish va xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini qo'llash tizim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Jahon banki (2023) tomonidan o'tkazilgan "Davlat moliyasini boshqarishning yaxshi amaliyotlari" tadqiqida bir qator muvaffaqiyatli xalqaro tajribalar tahlil qilingan. Xususan, Singapur, Estoniya va Janubiy Koreyada qo'llanilayotgan raqamli nazorat tizimlarining samaradorligi haqida tafsilotli ma'lumotlar keltirilgan.

OECD (2023) ning "Davlat moliyasini boshqarishda xalqaro standartlar" qo'llanmasida IFRS standartlarini joriy etishning moliyaviy hisobotlarning ishonchliligiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu standartlarni qo'llash moliyaviy ma'lumotlarning taqqoslanuvchanligini oshirib, xorijiy investorlarning ishonchini mustahkamlaydi.

Moliya vazirligi (2024) ning yillik hisobotida O'zbekistonda moliyaviy nazorat tizimining hozirgi holati va kamchiliklari haqida tafsilotli ma'lumotlar berilgan. Hisobotda, shuningdek, raqamlashtirish va avtomatlashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, yuqorida keltirilgan adabiyotlarda O'zbekiston sharoitida raqamli texnologiyalarni joriy etishning amaliy mexanizmlari yetarlicha yoritilmagan. Bizning tadqiqotimiz aynan shu nuqsonni bartaraf etishga qaratilgan bo'lib, u nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy qo'llash bo'yicha aniq rejalar va mexanizmlarni taklif qiladi.

Taklif va Yechimlar

O'zbekistonda moliyaviy nazorat tizimini tubdan takomillashtirish uchun bir qator o'zaro bog'liq va izchil choralar majmuasini amalga oshirish zarur. Birinchi navbatda, tizimni qat'iy raqamlashtirish kerak bo'lib, bunga asosan 2025-yilning birinchi choragida elektron audit tizimini pilot loyiha sifatida joriy etish (Moliya vazirligi, Markaziy bank va 3 ta vazirlikda) tavsiya etiladi. Bu loyiha 450 mlrd so'm miqdorida mablag' talab qiladi va 2026-yilga kelib barcha davlat organlariga tatbiq etilishi rejalashtirilgan. Shu bilan birga, 2026-yilning ikkinchi choragida blockchain texnologiyasi asosida ishlaydigan byudjet tranzaksiyalari tizimini ishga tushirish ko'zda tutilgan bo'lib, bu esa xususan yirik davlat korxonalarida moliyaviy shaffoflikni 40% ga oshirish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim yo'nalish sifatida avtomatlashtirish tizimlarini joriy etish ayniqsa dolzarb ahamiyatga ega. 2026-yilning uchinchi choragida sun'iy intellekt asosidagi davlat xaridlari monitoring tizimini ishga tushirish rejalashtirilgan bo'lib, bu tizim xaridlarning 100% ni avtomatik tahlil qilish, shuningdek korrupsiya riskini aniqlash imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, 2027-yilning birinchi choragida real vaqt rejimida ishlaydigan moliyaviy monitoring tizimini joriy etish tavsiya etiladi. Bu tizim barcha byudjet tranzaksiyalarini onlayn kuzatish va noqonuniy operatsiyalarni avtomatik aniqlash imkoniyatini beradi, natijada byudjet mablag'larining noto'g'ri sarflanishini 57% ga kamaytirish mumkin bo'ladi.

Uchinchi strategik yo'nalish sifatida xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini bosqichma-bosqich joriy etish zarur. 2025-yilda 20% davlat korxonalarida boshlanadigan IFRS standartlariga o'tish jarayoni 2028-yilga kelib 100% qamrovga yetkazilishi ko'zda tutilgan. Buning uchun OECD tavsiyalariga moslashtirilgan hisobot shakllarini ishlab chiqish, shuningdek har chorakda xalqaro auditorlik tashkilotlari tomonidan mustaqil tekshirishlar o'tkazish tavsiya etiladi. Bu esa moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini sezilarli darajada oshirib, xorijiy investorlarning ishonchini mustahkamlaydi.

Kadrlar tayyorlash va institutsional islohotlar bo'yicha takliflar ham ayniqsa muhim ahamiyatga ega. Har yili 500 ta moliya mutaxassisini raqamli texnologiyalar bo'yicha malakasini oshirish, xalqaro sertifikatlashtirish dasturlarini joriy etish, shuningdek yagona moliyaviy nazorat markazi va raqamli texnologiyalar bo'limini tashkil etish kabi choralar samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Barcha islohotlarni amalga oshirish uchun 2025-2030 yillarda jami 1,5 trillion so'm miqdorida mablag' ajratish tavsiya etilgan bo'lib, bu mablag'ning 60% davlat byudjeti, 30% xalqaro grantlar va 10% xususiy sektor hisobidan ta'minlanishi ko'zda tutilgan.

Natijada, ushbu choralar majmuasini izchil amalga oshirish orqali 2030-yilga kelib quyidagi natijalarga erishish mumkin: byudjet samaradorligini 50% ga oshirish, korrupsiya riskini 60% ga kamaytirish, raqamli operatsiyalar ulushini 70% darajasiga ko'tarish va xalqaro standartlarga moslikni 90% ga yetkazish. Biroq, bu natijalarga erishish uchun qo'shimcha ravishda har chorakda progressni qat'iy monitoring qilish, xalqaro ekspertlarni jalb etish va jamoatchilikni islohotlar jarayoniga faol jalb qilish kabi choralarni ham ko'rish zarur. Shunday qilib, taklif etilayotgan islohotlar nafaqat nazorat tizimining samaradorligini oshiradi, balki mamlakatning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa va yakuniy baho

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda davlat moliyaviy nazorati tizimini samarali takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim:

1. Raqamli transformatsiya – elektron audit va blockchain texnologiyalari orqali shaffoflikni oshirish.
2. Avtomatlashtirish – sun'iy intellekt asosidagi monitoring tizimlari orqali korrupsiya riskini kamaytirish.
3. Xalqaro standartlar – IFRS hisobotlarini joriy etish orqali investorlar ishonchini oshirish.

Ushbu islohotlarni izchil amalga oshirish orqali 2030-yilga kelib:

- ✓ Byudjet samaradorligini 50% oshirish,
- ✓ Korrupsiya riskini 60% kamaytirish,
- ✓ Raqamli operatsiyalar ulushini 70% darajasiga ko'tarish mumkin.

Biroq, natijalarga erishish uchun qo'shimcha choralar (kadrlar tayyorlash, monitoring mexanizmlari, xalqaro hamkorlik) zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR

1. Stiglitz, J. (2019). Davlat moliyasining zamonaviy boshqaruvi.
2. Karimov, A. (2022). O'zbekistonda moliyaviy nazorat tizimining islohotlari va istiqbollari.
3. Jahon Banki (2023). Davlat moliyasini boshqarishning yaxshi amaliyotlari.
4. OECD (2023). Davlat moliyasini boshqarishda xalqaro standartlar.
5. O'zbekiston Moliya vazirligi (2024). *Davlat moliyaviy nazorati tizimining 2024-yil hisoboti*.
6. Estoniya Davlat Axborot Tizimlari Agentligi (2023). X-Road platformasi: Davlat xizmatlarini raqamlashtirish tajribasi.
7. Singapur Davlat Xaridlari Agentligi (2022). GeBIZ platformasi: Raqamli davlat xaridlari tizimi.
8. Janubiy Koreya Korrupsiyaga Qarshi Kurash Agentligi (2023). Sun'iy intellekt asosidagi korrupsiyaga qarshi tizimlar.
9. IFRS Jamg'armasi (2023). Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) qo'llanmasi.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni (2020). *"Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida"gi QR-637-sonli qonun*.

Internet manbalar:

1. OECD: www.oecd.org
2. Jahon Banki: data.worldbank.org
3. IFRS: www.ifrs.org